ŠKOLA

Novinky ze světa společného vzdělávání

ALL INCLUSIVE

1/2015

Lesk a bída profese asistenta

Zákon zná funkci asistenta pedagoga už skoro deset let. Realita přesto připomíná víc experiment než dobře zaběhnutou praxi. Podaří se něco změnit?

str. 6

Romistka Barbora Šebová: Každý má právo na plnohodnotné vzdělávání

str. 18

Proč dělám asistentku pedagoga? Protože tato práce má smysl!

str. 14

esf evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SYSTÉMOVÁ PODPORA INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

KOMENTÁŘ

Zbyněk Němec: Asistent pedagoga je profese důležitá. Její parametry jsou ale nejasné

str. 4

TÉMA

Práce bez hranic za mzdu v páté platové... aneb Lesk a bída profese asistenta pedagoga

str. 6

REPORTÁŽ

Reportáž ze ZŠ Terezín: Proč dělám asistentku pedagoga? Protože to má smysl!

str. 14

ROZHOVOR

Barbora Šebová: Každé dítě má právo na plnohodnotné vzdělávání

str. 18

MEDAILON

Učitelé by měli mít větší pochopení pro děti, se kterými pracujeme

str. 24

REPORTÁŽ

ZŠ Ukrajinská: dítě s autismem u zápisu do první třídy neodmítne

str. 25

KOMENTÁŘ

»Zdravý, postižený, každý sám...« Prezidentův názor je nebezpečný

str. 28

ANKETA

Nejdůležitější je změnit postup zřizování místa asistenta pedagoga

str. 31

ROZHOVOR

Asistentka pedagoga jako dobrá zklušenost pro budoucí učitelku

str. 32

PŘÍBĚH

Zvuk etnických nástrojů má blahodárný vliv na dítě s těžkým zdravotním postižením

str. 34

Elektronický čtvrtletník Škola all inclusive vychází díky podpoře ESF projektu **Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR**, registrační číslo CZ.1.07/1.2.00/43.0003

Nositel projektu:
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,
Žižkovo nám. 5, Olomouc,
IČ: 61989592

Hlavní partner:
Člověk v tísni, o. p. s.

Redakční rada:
doc. Jan Michalík, Mgr. Tomáš Habart, Mgr. Hana Kroupová

Redaktorky:
Mgr. Petra Klimková, Bc. Martina Vysloužilová

Grafická úprava:
Mgr. Zdeňka Plocrová

Jazyková korektura:
Petra Klimková

Autor titulní fotografie:
Jiří Kroupa

Ilustrační fotografie byly pořízeny s laskavým souhlasem Fakultní základní školy Olomouc, Hálkova 4

e-mail:
inkluze@upol.cz,
tel. 585 635 055
Zpravodaje jsou archivovány na adrese:
www. inkluze.upol.cz

ASISTENT PEDAGOGA JE PROFESE DŮLEŽITÁ. JEJÍ PARAMETRY JSOU ALE NEJASNÉ

Profese asistenta pedagoga nabývá v posledních letech na významu, ovšem samotná přítomnost asistentů ve vzdělávání není v prostředí českých škol žádnou novinkou. Již v druhé polovině devadesátých let 20. století pomáhali v českých školách se vzděláváním sociálně znevýhodněných žáků romští asistenti, ve speciálních školách často zastávali roli asistentů muži ve výkonu tzv. civilní služby.

Asistenta pedagoga může dělat člověk s magisterským titulem, ale i se základním vzděláním a příslušným kvalifikačním kurzem.
ILUSTRAČNÍ FOTO: J. KROUPA

Na počátku tohoto století znala školská legislativa pozici vychovatel – asistent učitele a od přijetí školského zákona z roku 2004 se v českých školách setkáváme s asistenty pedagoga. Překvapivě ale i po dvou desetiletích práce s asistenty v českých školách zůstávají s profesí asistenta pedagoga spojené četné nejasnosti zejména v oblasti kvalifikace a náplně práce. Zákon o pedagogických pracovnících v současném znění umožňuje, aby pozici asistenta pedagoga zastával absolvent magisterského studia v pedagogickém oboru, stejně tak se ale asistentem pedagoga může stát i člověk se základním vzděláním a příslušným kvalifikačním kurzem. Jaká by tedy měla být ta správná kvalifikace asistenta pedagoga? A jaké další schopnosti a dovednosti by měl asistent mít?

Asistenti se do tříd přidělují na základě přítomnosti žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, výzkumy a četné příklady z praxe ale dokládají, že pokud se asistent ve výuce věnuje jen vybranému žákovi, může nadělat více škody než užitku. Jaká by tedy měla být role asistenta, aby jeho práce byla skutečně efektivní? V jakých oblastech by měl být nápomocen žákům, učiteli, škole? Odpovědi na tyto a další otázky v současnosti hledají některé realizované projekty, připravované metodiky i vznikající standard pro profesi asistenta pedagoga.

»Výzkumy a četné příklady z praxe dokládají, že pokud se asistent pedagoga věnuje jen vybranému žákovi, může nadělat více škody než užitku.«

Nakonec to, že jsou asistenti pedagoga ve vzdělávacím systému považováni za vítanou formu podpory, dokládají i jejich počty, které v posledních letech stoupají každoročně o více než deset procent.

A vycházíme-li z příkladů dobré praxe ze zahraničí, lze přepokládat, že by počty českých asistentů pedagoga měly znatelně růst i nadále (ano, jsme stále ještě daleko například od Velké Británie – země, kde při počtu dvě stě padesáti tisíc teaching assistants vychází v průměru jeden asistent na každé dva učitele).

O tom, že jsou asistenti pedagoga ve vzdělávací praxi profesí velmi potřebnou, tedy není pochyb. Stále ale zůstává potřeba upřesnit požadavky na asistenty a jejich kompetence tak, aby jejich práce přinášela očekávané výsledky. ●

Zbyněk Němec

Mgr. Zbyněk Němec
je speciální pedagog, učí na PedF UK a na UJAK Praha. V Nové škole, o. p. s., se angažuje v oblasti vzdělávání a metodické podpory asistentů a učitelů.

PRÁCE BEZ HRANIC ZA MZDU V PÁTÉ PLATOVÉ... ANEB LESK A BÍDA PROFESE ASISTENTA PEDAGOGA

Nevidomý Tomáš Rybařík z Velkého Týnce, neslyšící Ondra Kalovský z Horní Moštěnice nebo Sahrab, chlapec z Afghanistánu, který na české školy nastoupil až ve dvanácti letech. Jen namátkou tři děti, které i přes své postižení nebo znevýhodnění mohou chodit do tříd se svými vrstevníky. V běžných školách po celém Česku jsou takových žáků desetitisíce. Většina z nich by tam nechodila, nebýt asistentů pedagoga (AP). I těch jsou tisíce, pořád přibývají, přesto jich stále není dost. Pozice asistenta pedagoga, ačkoliv je v zákonech zakotvená už od roku 2005, totiž dodnes nemá jasné kontury. Problémy začínají už při přiznávání, pokračují financováním, náplní práce, ohodnocením a končí možná metodickým vedením. Otázku přiznávání a financování snad pomůže vyřešit právě projednávaná novela školského zákona. S dalšími oblastmi chce pomoci projekt Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Projektoví partneři – Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc a společnost Člověk v tísni – pracují na Standardu práce asistenta pedagoga, vydávají metodiky, připravují síť metodického vedení i návrh systému ohodnocení asistentů. To vše by mělo přispět k výraznému zkvalitnění práce všech stávajících i budoucích asistentů pedagoga.

»Funkce asistentů je dodnes spíš ve stadiu experimentu než zaběhnuté a dobře fungující praxe.«

»Přestože zákon zná termín asistent pedagoga už deset let, skutečná funkce asistentů je dodnes spíš ve stadiu experimentu než zaběhnuté a dobře fungující praxe. Pokusíme se proto některá problémová místa jejich činnosti lépe popsat a výsledek předložit ministerstvu školství a krajským úřadům k použití,« uvedl hlavní řešitel projektu Jan Michalík.

Počet asistentů se určitě bude zvyšovat

O tom, že asistenti pedagoga jsou ve školách potřeba, svědčí jejich počty, které v posledních letech stoupají každoročně o více než deset procent – například zatímco v roce 2010 v českém regionálním školství působilo 5 314 asistentů, v roce 2013 už jich bylo 7 445. »Žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je několik desítek tisíc – v závislosti na klasifikaci až 90 tisíc. Ne všichni asistenta pedagoga potřebují, ale do budoucna se počet asistentů určitě zvyšovat bude,« míní Jan Michalík.
Největším problémem je v současnosti přiznávání a s tím související financování asistenta pedagoga. Obojí je dnes v kompetenci krajských úřadů. ▸

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

»Požádali jsme o pomoc radnici, která nám zatím vyšla vstříc. Nemáme ale jistotu, že to tak bude i nadále a že asistenta nebudeme muset platit sami.«

Praxe vypadá zjednodušeně řečeno tak, že v republice existuje 14 různých systémů. »Některý to bere do detailů, má zpracovanou velmi podrobnou metodiku, ale problém je, že v dalším kraji to už neplatí. Takže se stane, že dítě, které má pořád stejné potřeby, po přestěhování do jiného kraje asistenta nedostane,« popsal speciální pedagog a člen projektového týmu Jiří Langer.

Asistent pedagoga na dvě hodiny denně

Nespokojení rodiče se stále častěji obracejí na Úřad veřejného ochránce práv či Ligu lidských práv (LLP). Ombudsmanka Anna Šabatová už se veřejně postavila například za Jolanu Pliskovou, maminku čtrnáctiletého autistického chlapce z Olomouce, která si na postup krajského úřadu stěžovala až u Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Asistentovi jejího syna totiž kraj na druhém stupni školy odmítl proplatit celý úvazek, přestože školské poradenské zařízení jednoznačně doporučilo pomoc asistenta na celé vyučování. Na část platu asistentovi přispívá samotná rodina.

»Případ paní Pliskové byl u Evropského soudu odmítnut, pravděpodobně kvůli nevyčerpání vnitrostátních prostředků. Stížnost k ESLP pak bude možné znovu podat až po projednání antidiskriminační žaloby, kterou jsme dali k olomouckému okresnímu soudu,« uvedla právnička Ligy lidských práv Šárka Dušková.
Takzvanou antidiskriminační žalobou se práva na plný úvazek asistenta pedagoga bude domáhat také Jana Stohrová z Čelákovic u Prahy. I jejímu, dnes osmiletému synovi Ríšovi lékaři ve třech letech zjistili dětský autismus. Chlapec chodí do běžné školy s tím, že asistenta pedagoga kraj hradí pouze na dvě hodiny denně. Aby zůstal i zbývající dvě hodiny, museli rodiče sehnat peníze na jeho plat sami. »Požádali jsme o pomoc radnici, která nám zatím vyšla vstříc. Nemáme ale jistotu, že to tak bude i nadále a že asistenta nebudeme muset platit sami. Přijde mi to nespravedlivé, protože speciálněpedagogické centrum doporučilo asistenta na celé vyučování,« říká Jana Stohrová.
Kraje většinou kritiku odmítají. »Pokud se týká financování asistenta, odbor školství nad rámec normativu poskytne škole na asistenta příspěvek. Řediteli školy je současně sděleno, že pokud objem finančních prostředků nebude vzhledem k přidělenému rozpočtu školy po úpravě na základě změny výkonů na školní rok dostatečný, je možné zažádat v podzimním termínu o dofinancování v rámci dohodovacího řízení,« uvedl již dříve vedoucí odboru školství olomouckého krajského úřadu Miroslav Gajdůšek.

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

Platy AP a samostatný rozvojový program

Olomoucký kraj dlouhodobě navrhuje, aby ministerstvo školství realizovalo samostatný rozvojový program, ze kterého by se hradili asistenti pedagoga. »Jsem pevně přesvědčen, že tento krok by vnesl jasno do způsobu financování asistentů pedagoga a tito by nebyli hrazeni z přímých nákladů, tedy z běžných finančních prostředků určených na platy pedagogických a nepedagogických pracovníků. Podobný program funguje pro asistenty pedagoga pro žáky ze sociálním znevýhodněním!« řekl Gajdůšek.

»Nebylo téměř možné zřídit nová místa AP na jiných školách než ta, která již byla vytvořena.«

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

»I lidé s titulem bakaláře mnohdy fungují jako služky pro všechno, a to za mzdu v 5. platové třídě.«

Ovšem i financování asistentů pro sociálně znevýhodněné žáky má svá úskalí.
Jedním z nich byla do roku 2013 nejednotnost postupů při rozdělování finančních prostředků na školy z krajského úřadu. Kraj žádal na ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) souhrnně za všechny školy o výši finančních prostředků na jednotlivé úvazky potřebné pro své žáky, ale po přidělení finance již přerozděloval sám. »Každý z krajů měl jiná kritéria a často docházelo k tomu, že byla financována pouze stávající místa vytvořená v minulých letech. Nebylo téměř možné zřídit nová místa AP na jiných školách než ta, která již byla vytvořena,« popsal Ferdinand Hrdlička z Agentury pro sociální začleňování při Úřadu vlády. Od roku 2014 se systém změnil a kraje již musí ke své souhrnné žádosti přikládat i seznam škol, které v dotačním programu žádají, a to i s výší úvazků. Druhým posunem je, že dotační program je nově dvoukolový. »Druhé kolo se vyhlašuje v polovině roku a dovoluje školám žádat o úvazky od září, v případě, že do jejich školy nastoupí sociálně znevýhodnění žáci.

Problém je v souhlasu se zřízením pozice AP

Velkým problémem, který přetrvává, je systém udělování souhlasu krajských úřadů se zřízením místa AP pro sociálně znevýhodněné. »Bez uděleného souhlasu se zřízením pozice AP na škole nemůže škola žádat na MŠMT o přidělení finančních prostředků. Tento postup není nikde závazně metodicky dán a každý kraj volí jiný postup. Uděluje souhlasy na základě svého uvážení, často velmi neprůhledně a v omezeném množství, a to s ohledem na zvýšené finanční nároky kterých se obává,« doplnil Hrdlička. Větší jasno do otázky přidělování a financování asistentů pedagoga by měla vnést novela školského zákona, která v únoru míří do třetího čtení v Poslanecké sněmovně. Zatímco dnes je zákon postavený tak, že ředitel školy »může« pro pomoc žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami zřídit místo asistenta pedagoga, nově to bude jeho povinnost. »Novela říká, že asistent pedagoga je podpůrné opatření. Pokud jej doporučí školské poradenské zařízení, měl by být žákovi poskytnut, a to bezplatně. Škola tedy bude muset prostředky na asistenta zajistit. Osobně tuto část zákona považuji pro školy až za hodně direktivní,« vysvětlil Jan Michalík z Ústavu speciálněpedagogických studií na olomoucké pedagogické fakultě.

Co novela neřeší

Novela školského zákona ovšem neřeší řadu dalších problémů, se kterými se současní asistenti pedagoga potýkají. Vyjasněno není například to, jaké mají mít asistenti pedagoga vzdělání a co všechno má být náplní jejich práce. Praxe je dnes taková, že pozici AP zastávají lidé s vysokoškolským vzděláním i středoškoláci, kteří pouze absolvovali 120hodinový kurz. Pokud jde o náplň práce, i lidé s titulem bakaláře nebo velmi zkušení asistenti pedagoga mnohdy fungují jako »služky pro všechno«, a to za mzdu v 5. platové třídě a s pracovní smlouvou na dobu určitou. »Postavení asistentů pedagoga a jejich zařazení do systému vzdělávání by mělo být daleko koncepčnější. Nemělo by docházet k tomu, že asistenti mají smlouvu opakovaně na dobu určitou na období jednoho školního roku.

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

Na prázdniny chodí na úřad práce a de facto jsou stále jednou nohou na chodníku,« upozornila Zuzana Kulhavá, která pracuje jako asistentka pedagoga na Základní škole Mladá Boleslav.
Pomoci zorientovat se v náplni práce asistentů pedagoga by mohl jeden ze stěžejních výstupů projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR – Standard práce asistenta pedagoga. Cílem dokumentu je přinést ucelený pohled na organizační, ale i obsahovou stránku působení této velmi důležité profese v českém školství. Norma pracuje se třemi úrovněmi kompetencí AP. Dokument by měl být k dispozici už v únoru.
»Každá vyšší úroveň v sobě zahrnuje kompetence úrovně nižší a na úrovně samozřejmě budou nasedat platové třídy,« shrnula Olga Kusá ze společnosti Člověk v tísni. Navržené rozdělení kompetencí vypadá takto:

»Chceme docílit jednotného systému kvalifikace AP s odstupňovaným hodnocením podle dosaženého vzdělání a praxe.«

Úroveň I. – asistent »pomocný« či »praktický« zajišťující prostředí, pomůcky a hladký průběh výuky.

Úroveň II. – asistent, který již vstupuje více do odborných záležitostí vzdělávacího procesu, podílí se na hodnocení a sdílení informací o žákovi či skupině žáků, sleduje pokroky, konzultuje, podílí se na zpracování zpráv, záznamů apod.

Úroveň III. – asistent, který je odborně nejdál, do výchovně-vzdělávacího procesu vstupuje nejvýrazněji, je schopen samostatně, byť pod vedením a na základě doporučení učitele či jiné zodpovědné osoby, pracovat s žákem či skupinou žáků samostatně.
Autoři projektu rovněž připravili a nyní ve čtyřech krajích ověřují síť metodického vedení asistentů pedagoga. Navrhují také model jejich financování.
»Všechny návrhy – metodického vedení, vzdělávání AP i jejich financování – by do sebe měly z logiky věci zapadat. Vycházíme proto jak z analýzy dostupných dat, tak ze zkušeností získaných v rámci projektu při ověřování přímo na školách. Chceme docílit toho, aby existoval jednotný systém kvalifikace s odstupňovaným ohodnocením podle dosaženého vzdělání a praxe a také jasná a předvídatelná pravidla pro přidělování asistentů školám dle potřeb žáků. Hotový návrh předložíme ministerstvu školství,« popsal Tomáš Habart z organizace Člověk v tísni. ●

Petra Klimková

ASISTENTŮM PEDAGOGA POMŮŽOU TŘI DESÍTKY NOVÝCH METODIK

Už na jaře budou moci stávající i budoucí asistenti pedagoga (AP) čerpat rady a návody pro svou práci z metodik, které v rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR vznikají ve spolupráci Univerzity Palackého a společnosti Člověk v tísni. Metodické texty pro AP jsou vytvářeny jako výstupy jedné z klíčových aktivit celého projektu.
Páteří celé sady metodik práce asistenta pedagoga je celkem deset tzv. velkých metodik, z nichž šest je tematicky směřováno k práci AP u žáků s jednotlivými typy zdravotního postižení nebo znevýhodnění (mentální, tělesné, sluchové, zrakové, narušená komunikační schopnost, poruchy autistického spektra) a čtyři na věkové kategorie u žáků se sociálním znevýhodněním (předškolní vzdělávání, 1. stupeň ZŠ, 2. stupeň ZŠ, střední vzdělávání). Těchto deset metodických textů detailně rozpracovává katalogy podpůrných opatření, které vznikají v jiné části projektu a nahlíží na ně z pohledu působení AP. Nejsou to tedy jen teoretické učebnice, ale obsahují rovněž řadu podnětných praktických příkladů, námětů apod.
Vedle těchto 10 velkých metodik je vytvářeno i dalších 22 (oproti původně plánovaným 16) tzv. průřezových metodik práce AP, jejichž tematické zaměření vzešlo z ankety uspořádané mezi samotnými asistenty pedagoga a které tak reagují na jejich aktuální potřeby pramenící z praxe. Mezi nejvíce požadovaná témata patří spolupráce AP s učitelem, klima třídy, komunikace a práce s třídou, profesní rozvoj AP...
Na tvorbě všech 32 metodických textů se podílelo více než 80 autorů pocházejících jak z akademické sféry, tak i z oblasti státní správy, pedagogické a speciálněpedagogické praxe, stejně jako samotných asistentů pedagoga. Od září do prosince byly texty vyvěšené na webových stránkách projektu k veřejnému ověřování v praxi.

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

Prostřednictvím elektronického formuláře bylo dosud doručeno více než 700 komplexních hodnocení. Autoři textů připomínky zapracují. Všechny metodiky budou volně dostupné v podobě elektronických knih na webových stránkách projektu, 10 velkých metodik práce AP bude rovněž vydáno tiskem. ●

Jiří Langer
autor je speciální pedagog a člen projektového týmu

Eva Smejkalová vystudovala speciální pedagogiku. Odborné znalosti jsou pro práci asistenta pedagoga výhodou.
FOTO: PETRA KLIMKOVÁ

PROČ DĚLÁM ASISTENTKU PEDAGOGA? PROTOŽE TO MÁ SMYSL!

»V integraci zatím nevidím žádné limity. Je to věc, kterou jsme schopni a chceme nabídnout.«

Nic nepotřebuje do vyučování víc než pohodlné oblečení. Tolik dřepů nebo vzpěračských výkonů jako Eva Smejkalová totiž udělá během dopoledne málokdo. Tato drobná čtyřicátnice má sice magisterský titul ze speciální pedagogiky, ale dobrovolně pracuje jako asistentka pedagoga. Adámek, kterému už druhým rokem pomáhá na Základní škole Terezín, má po dětské mozkové obrně postižené všechny čtyři končetiny. Eva Smejkalová nechce dopustit, aby celé vyučování proseděl ve speciální židli nebo na vozíku. Každou chvíli mu pomáhá postavit se na vlastní nohy a s dopomocí se přesunout do centra dění. Jako třeba zrovna teď: z poslední lavice se ona i Adámek, oba v teplácích, doslova řítí k tabuli vypočítat příklad v matematické soutěži. Třicet plus dvacet rovná se... padesát.

»Proč dělám to, co dělám? Protože to má smysl!« říká Eva Smejkalová každému, kdo se podivuje nad tím, že s vysokoškolským vzděláním pracuje jako asistentka pedagoga. O významu individuální péče se přesvědčila na vlastní kůži. Víc než deset let se totiž doma věnovala svému postiženému synovi. »Původně jsem vystudovala střední zdravotnickou školu a na mateřské jsem si udělala maturitu na obchodní akademii. Krátce jsem pracovala jako ergoterapeut v domě seniorů, pak jsem ale kvůli synovým problémům musela ze dne na den skončit v zaměstnání,« popisuje Eva Smejkalová. Nikdy nelitovala, viděla, že její »oběť« přináší výsledky. Speciální pedagogiku vlastně vystudovala také kvůli synovi. »Chtěla jsem zjistit, v čem je příčina jeho problémů. Nakonec mi došlo, že to není jen můj Kuba, kdo potřebuje pomoc. Takových dětí je strašně moc.«

Učitelka Radka Kučerová (vpravo) se poprvé setkala s dítětem s postižením, když do školy nastoupil Lukáš (vlevo). Ten je dnes už v deváté třídě.
FOTO: P. KLIMKOVÁ

Integrace bez limitů

Základní škola Terezín je jediná na celé třítisícové pevnostní město. Kromě místních ji navštěvují děti ze širokého okolí. Dojíždějící jsou vlastně i Lukáš a Adam, dva kluci s těžkým tělesným postižením, které škola v současnosti integruje. »V integraci zatím nevidím žádné limity. Je to věc, kterou jsme schopni a chceme nabídnout,« tvrdí ředitelka Hana Bažantová. Její škola stojí na západním okraji města od roku 1973, po rozsáhlých povodních v roce 2002 je po zásadní rekonstrukci. Díky opravě je nejen moderně vybavená, ale taky bezbariérová. Dětí s handicapem prošlo školou už více. Kromě vozíčkářů se tu vzdělávala například také nevidomá dívka.

»Byla jsem čerstvá absolventka. Když mi maminka Lukáše nabídla práci asistentky, byla to jasná volba.«

Jako jeden z prvních dostal v Terezíně šanci chodit do školy se svými vrstevníky Lukáš, který je dnes už v deváté třídě. Až dosud ho doprovázela asistentka pedagoga Klára Wasylyszynová. »Lukáše jsem poznala na praxi ve speciální školce v Litoměřicích. Když mi pak jeho maminka nabídla, abych mu dělala asistentku ve škole, byla to pro mě coby čerstvou absolventku jasná volba,« líčí Klára. Po střední pedagogické škole studovala VOŠ zdravotnickou, odkud si odnesla titul diplomovaný ergoterapeut. Lékaři dlouho považovali Lukášovo postižení za následek dětské mozkové obrny. Až později se ukázalo, že trpí velmi vzácným onemocněním – centrální kvadruparézou a periferní neuropatií.

Asistentka Klára Wasylyszynová zná Lukáše už od školky. »Držet si odstup od povolání asistenta pedagoga je těžké,« říká.
FOTO: PETRA KLIMKOVÁ

»Ženy v pozici asistentů pedagoga jsou takové holky pro všechno. Jsou křehké, a přitom se musejí tahat s těžkými žáky. Na osobní asistenci by měl být muž.«

»Lukáš vůbec nemluvil, odkazoval jenom očima, což pro mě bylo ze začátku náročné. Těžké to bylo vůbec pro všechny, včetně paní učitelky. Nikdo nevěděl, co budeme potřebovat, byla před námi jedna velká neznámá,« vzpomíná Klára. Když se ohlíží zpátky, jako nejtěžší nevidí první třídu, ale Lukášův přestup na druhý stupeň: »Nejméně půl roku trvalo, než se s ním poznali i další učitelé a naučili se, jak s ním pracovat.«

Asistentkou ve volném čase

Klára, které je dnes třicet let, je už mnoho týdnů »na neschopence«. Jak sama říká, dosloužilo jí zdraví. Stejně jako většina asistentů pedagoga pracovala na plný plyn a nad rámec svých povinností – Lukášovi pomáhala o přestávkách, věnovala se mu dokonce i ve volném čase. »Lukáš sice není těžký, váží už dlouho jenom dvacet kilo, ale když ho člověk zvedne desetkrát až dvacetkrát denně, je to dřina. Na tuhle práci by se víc hodili muži, ale ty asistentství neláká, protože si moc nevydělají,« posteskne si Klára, která se přimlouvá, aby ministerstvo školství přidalo asistentům na platech. Všem zájemcům o povolání asistenta pedagoga pak také radí, aby si od práce udržovali přiměřený odstup. »To, že ve školství chybí peníze, svádí k tomu dělat věci nad rámec. Záležitosti jako pomoc na toaletu nebo krmení by měl řešit osobní asistent, ale děláme to my, protože jinak by to ve škole prostě nešlo. Já jsem si Lukáše navíc brala i o prázdninách, chodila jsem s ním třeba na koupaliště. Byla jsem vlastně asistentkou neustále. Soustředit se jen na práci asistenta pedagoga je těžké,« tvrdí. Pro přesné vymezení hranic práce asistenta pedagoga je také učitelka Adámka z 2.B Radka Kučerová: »Ženy v této pozici jsou takové holky pro všechno. Jsou křehké, a přitom se musejí tahat s těžkými žáky. Na osobní asistenci by měl být muž. Rodiče nechtějí, abych jejich dítě celé čtyři hodiny jenom sedělo na vozíčku, ale aby se taky prošlo k tabuli nebo na koberec. Je to pro něj součástí rehabilitace.«

Odměna dle závažnosti postižení

Pomoci by měla novela školského zákona, kterou mají nyní na stolech poslanci. Dokument přesně vymezuje, co je náplní práce asistenta pedagoga. Systémově ale bohužel neřeší náročnost některých postižení. »Podle zákona je jen jeden asistent pedagoga. Je však velký rozdíl, jestli člověk pracuje u těžce tělesně postiženého nebo – aniž bych to chtěla zlehčovat – u dítěte s poruchou učení nebo ADHD. Odměna asistentů by měla být odstupňována podle závažnosti postižení,« myslí si ředitelka Hana Bažantová.
O tom, jak nesystémový je systém přidělování a financování asistentů pedagoga, je skoro zbytečné psát. V Terezíně, kde dva handicapovaní školáci potřebují permanentní asistenci, hradí krajský úřad 0,75 úvazku asistentů (v méně závažných případech je to 0,50), přičemž zbylou část platu hradí asistentkám škola ze svého rozpočtu. Ředitelka Hana Bažantová je ale ráda i za to. »Když požádám krajský úřad o navýšení rozpočtu, snaží se vyhovět. Na spolupráci si nemůžeme stěžovat.« Pozitivně bere svou práci i asistentka Eva Smejkalová: »Když vidím, že moje pomoc má smysl, jsem spokojená. Jsem tu hlavně kvůli dětem.« ● *(pk)*

Když už Adámek chodí do běžné školy, tak se vším všudy. S pomocí Evy Smejkalové počítá matematické příklady jako ostatní žáci – u tabule.
FOTO: P. KLIMKOVÁ

FOTO: PETRA KLIMKOVÁ

Barbora Šebová působí ve společnosti Nová škola. V současnosti je na rodičovské dovolené s dcerkou Marianou.

BARBORA ŠEBOVÁ: KAŽDÝ MÁ PRÁVO NA PLNOHODNOTNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Absolventka romistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze považuje za zločin, když do praktických základních škol (dříve zvláštních) chodí děti, které nejsou mentálně postižené a které by v běžné škole mohly při troše podpory normálně prospívat.

Od dětství ji zajímaly cizí kultury a jazyky. Dnes působí ve společnosti Nová škola a podílí se na projektech, které mají sociálně znevýhodněným dětem z řad menšin, cizinců, ale i stále většímu počtu dětí z řad majority pomoci uspět v hlavním vzdělávacím proudu. Barbora Šebová v minulosti působila také v projektu MŠMT – Centrum podpory inkluzivního vzdělávání.

Pamatujete si na chvíli, kdy jste se rozhodla, že se stanete romistkou?
Už na základní škole jsem měla rozšířenou výuku jazyků a věnovala jsem se francouzštině. V té době mě ale zajímaly především »exotické kultury« a snila jsem o cestách do dalekých krajů. Když mi maminka sdělila, že cizí kultury zkoumá obor zvaný etnologie, rozhodla jsem se, že ze mě bude etnoložka. Jenže jsem si lámala hlavu nad tím, jestli vlastně má smysl jezdit zkoumat kulturu lidí, kteří jsou přesyceni a často právem znechuceni zájmem bílých kolonizátorů a misionářů, od kterých se kromě výdobytků moderní civilizace dočkali také mnohých příkoří. Pamatuji si, jak se mi ulevilo, když jsem později objevila romistiku. Říkala jsem si, že nemusím jezdit na druhý konec světa, vždyť mám lidi se zajímavou kulturou, historií a jazykem hned vedle sebe. Obor nebyl známý, i když existoval dlouho. Založila ho významná česká indoložka doc. Milena Hübschmannová. Měla jsem velké štěstí, že jsem ji mohla poznat osobně.

Jaké to bylo, když jste poprvé od teorie přišla do autentické romské osady?
Paní docentka Hübschmannová nás odvezla do slovenské osady, kde jsme zůstali týden v rodinách. Učili jsme se vařit a přitom se snažili o konverzaci v romštině, což šlo po roce výuky ztuha, ale naši hostitelé byli trpěliví. Později jsem do osad jezdila pravidelně. Bez této zkušenosti bych se romsky nejspíš nenaučila, nejsem moc »učebnicový« typ, potřebuji jazyk slyšet a v Čechách, obzvlášť v Praze, už není tolik příležitostí. Výjezdy na Slovensko (později díky sběru dat pro jazykový atlas severocentrální romštiny) mi také umožňovaly poznávat romskou pohostinnost a schopnost udržet si důstojnost a humor i přes leckdy otřesné životní podmínky, ve kterých lidé v některých osadách žijí.

Už během studia jste se zapojila do výzkumů společnosti GAC a FF UK ohledně vzdělávacích šancí romských žáků a situace romštiny v ČR.

»Nemusím jezdit na druhý konec světa. Vždyť lidi se zajímavou kulturou, historií a jazykem mám hned vedle sebe.«

Můžete popsat cíle výzkumů?
Navštívila jsem velké množství škol a byla jsem v šoku. Většina romských dětí, na které jsem narazila v tzv. ZŠ praktických, do tohoto typu škol vůbec nepatřila. Vedla jsem s nimi rozhovory týkající se jejich životních aspirací, hrála s nimi hry v romštině, kde měly logicky uvažovat, doplňovat opaky slov či domýšlet konce vět.
O mentálním postižení u těch dětí nemůže být řeč. Jezdila jsem s mentálně postiženými lidmi od patnácti let na tábory a troufnu si tvrdit, že poznám rozdíl, i když nejsem odborník. Ty děti měly sociální, nikoliv mentální handicap. To samé jsem zažívala u dětí, které chodily do nízkoprahového klubu na Praze 4, kde jsem tehdy pracovala. Byly to úplně normální chytré děti. Kdyby se jim někdo trochu věnoval, mohly studovat střední i vysoké školy. ▸

»Školy se bojí dát otevřeně najevo svoji vstřícnost vůči romským žákům. Obávají se stigmatizace.«

ILUSTRAČNÍ FOTO: ALENA KHAYRULLINA

»Copak všechny romské děti musejí být automechanici a kuchaři?«

Jenže ony skončily na »zvláštní« a jediné jejich životní aspirace byly být automechanik, kadeřník, kosmetička, kuchař-číšník, případně pekař, cukrář, nebo jít rovnou na »pracák«. Nic proti těmto oborům, moc si vážím každého, kdo umí něco rukama, ale copak všechny romské děti musejí být automechanici a kuchaři? Moci v životě zjistit a následně dělat, co nás opravdu baví a v čem spatřujeme nějaký smysl, je přeci strašně důležité!

FOTO: P. KLIMKOVÁ

Dostaly se tam hlavně proto, že selhala diagnostika? Jaké jsou podle vaší zkušenosti možné omyly při umísťování dětí z etnických minorit nebo sociálně slabých rodin v České republice?
Těch faktorů je celá řada. Nechci se pouštět do podrobné analýzy, nejsem pedagog ani psycholog, ale z mé zkušenosti jde především o selhávání v důsledku onoho již zmiňovaného sociálního handicapu. Když dítě nikdy nevidělo kus ementálu, těžko ho na obrázku pozná a nějak zařadí. Může se zaseknout, protože není zvyklé být někde zavřené samo s nějakou cizí paní a plnit samostatně úkoly, jimž se nepodobá nic z toho, co do té doby zažilo. Také nemusí rozumět jazykovému kódu, kterým se vyšetřující psycholog vyjadřuje, byť mluví oba nějakým způsobem česky. Proto se třeba osvědčilo, když v jedné škole děti doprovázely k diagnostice romské asistentky, které »překládaly« do jim srozumitelné češtiny, případně do romštiny, co se po nich chce.

Můžete uvést nějaký příklad?
Jedna paní učitelka z Kladna, která měla v 1. třídě děti z tamní sociálně vyloučené lokality, udělala zajímavý průzkum. Vybrala z čítanek a dalších materiálů pro 1. třídy slova, o kterých si myslela, že by jim mohla dělat problémy. Slova pak zadala k vyložení deseti českým dětem s předškolní přípravou a deseti romským prvňákům, z nichž pouze jeden navštěvoval MŠ a všichni bydleli v místní sociálně vyloučené lokalitě. Slova jako mýtina, lán, palouk, výr a podobně, to jsou slova, které běžné dítě ze sociálně vyloučené lokality nezná. Některé děti se snažily význam odvodit na základě toho, co znají. Třeba u slova výr říkaly: »To známe, to máme doma zaseklý v počítači.« Situace se změnila, když učitelka řekla slovo měď.

České děti jen matně tušily, zatímco romské děti se najednou v popisu rozpovídaly: »To znám, zaučuju se.« »To jdeš a najdeš to na zemi...« V tabulce, kterou paní učitelka na základě výzkumu sestavila, byl u romských dětí najednou hustě popsaný sloupec, protože v sociálně vyloučených lokalitách je sběr barevných kovů doplňkovým zdrojem obživy, a děti tedy konečně mohly vycházet ze své životní zkušenosti. Kdyby diagnostika sloužila ke stanovování podpůrných opatření vzhledem k fungování dítěte v běžné škole a ne k vyřazování dětí mimo hlavní vzdělávací proud, bylo by po problému, »jak sociálně vyloučené dítě diagnostikovat«, a mohli bychom směřovat k opravdové inkluzi.

Odhaduje se, že ve vyloučených romských lokalitách žije minimálně 80 tisíc lidí, z toho asi 13 tisíc žáků základních škol. To je 1,6 procenta všech žáků v základním vzdělávání.

Přesto je stále málo nástrojů, které se pro podporu těchto dětí využívají.
Asistentů pro žáky se sociálním znevýhodněním je stále zoufale málo. Nová škola na přelomu tisíciletí vyškolila na 300 romských asistentů, kteří ale bohužel skončili většinou na „zvláštních« školách a se změnou pravidel pro potřebné vzdělání také spousta z nich už o práci přišla. Dostat romského asistenta na běžnou základní školu je docela problém. Vím to, protože jsme to v jednom z našich projektů zkoušeli a dokázali, ale museli jsme docela hledat. O to víc si škol, které se romským asistentům otevřely, vážím. Školy se bojí stigmatizace, bojí se dát svoji vstřícnost vůči romským žákům otevřeně najevo. Znají totiž případy tzv. segregovaných škol, které se staly segregovanými proto, že do nich začalo chodit trochu více romských dětí a neromští rodiče do nich přestali dávat své děti.

Je to tak trochu začarovaný kruh...
Dnešní stav je takový, že pokud už někde asistent je, většinou je to »nerom« a ne každý má k dětem a jejich rodinám potřebný vztah a ochotu s nimi komunikovat. Většina asistentů, se kterými jsem se setkala při kurzech, dělá to nejlepší, co umí. Setkala jsem se ale i s takovými, kteří vám řeknou, že do rodiny nepůjdou, že od toho je přeci OSPOD a policie. K čemu pak takový asistent je? Původním posláním tohoto typu asistentů bylo kromě pedagogické podpory zprostředkování komunikace mezi školou a dítětem, potažmo jeho rodinou. Proto byli jako první asistenti zaměstnáváni hlavně Romové. Vycházelo se z modelu fungujícího ve Velké Británii, kde u dětí z minorit působí tzv. ethnic assistants – asistenti pocházející ze stejné etnické skupiny.

Co byste ještě v tomto systému změnila?

ILUSTRAČNÍ FOTO: ALENA KHAYRULLINA

O asistenta musí škola každý rok znovu žádat, nikdy neví, zda a kolik na něj dostane peněz.
Asistent tudíž neví, jestli bude mít příští rok práci, a škola zase to, jestli žáci, se kterými se něco rozjelo, budou mít dále potřebnou podporu. To jsou velmi demotivující a frustrující podmínky. Výzvy jsou navíc vypisovány na poslední chvíli, takže je pak na podání třeba deset dní. Loni se tak stalo několika školám, že výzvu propásly. Kdo má ale čas koukat každý den na stránky MŠMT? Myslím si, že ministerstvo by samo mělo informovat o tom, že je program vypsaný. Úplně nejlepší by ale bylo, kdyby nebylo vůbec potřeba o asistenty žádat takovýmto způsobem. Snad se toho jednou, i díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, dočkáme.

»Asistent, který pomáhá romským dětem, nemusí být nutně sám Rom. Měl by ale oplývat maximální empatií a vůlí porozumět dítěti a jeho rodině.«

Může podle vás znalost a pochopení kultury a rodinného prostředí dítěte vést k lepší komunikaci mezi školou a rodinou?
Asistent, který pomáhá romským dětem, nemusí být nutně sám Rom. Měl by ale oplývat maximální empatií a vůlí dítěti a jeho rodině porozumět. Lidé, kteří se setkávají s předsudky celý život, jsou na jakýkoliv náznak předsudečného uvažování extrémně citliví a mohou si tak interpretovat i chování, které vůbec nebylo předsudečným uvažováním motivováno.
Ve škole pak dochází k mnoha výbušným situacím. Proto je dobré, pokud asistent o dětech a jejich sociokulturním pozadí ví co nejvíce. Mohou mu v tom pomoci různé kurzy, literatura i ochota učit se přímo od svých žáků a jejich rodičů. Ochota komunikovat s nimi jako s rovnocennými partnery bez ohledu na vzdělání a socioekonomické postavení. Pokud si asistent získá u romských rodičů důvěru, má to většinou pozitivní dopad i na komunikaci školy s rodinou dítěte, včetně zlepšení školní docházky. Rodiče se pak nebojí uvádět některé pravé důvody absencí dětí (třeba hlídání mladších sourozenců v případě nutné absence rodičů nebo problémy s nedostatkem financí, případně násilím v rodině a nutnými pobyty mimo domov) a o věci se dá komunikovat, případně ji řešit dřív, než ji neinformovaný a leckdy ze situace frustrovaný učitel nahlásí na OSPOD.

Co byste si ve svém oboru přála do budoucna?
Přála bych si, aby bylo hodně kvalitních asistentů. Aby měli odpovídající úvazky a platové podmínky, kvalitní metodickou podporu a aby učitelé chápali, proč je ve škole mají, a uměli jejich služeb efektivně využívat. A aby díky tomu romské ani žádné jiné děti nemusely chodit do »zvláštních« škol a mohly dosahovat maxima svého potenciálu. Aby si potom v životě mohly vybrat zaměstnání podle svých představ a prožívat uspokojení z práce, která je naplňuje. ● *(vys)*

»O asistenta musí škola každý rok znovu žádat. Nikdy ale neví, zda a kolik peněz na něj dostane.«

Dostat romského asistenta na běžnou základní školu je docela problém, tvrdí Barbora Šebová.
ILUSTRAČNÍ FOTO: MICHAL KRYL

Obecně prospěšná společnost Nová škola je nevládní, nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje inkluzivní vzdělávání menšin, cizinců či jinak sociálně znevýhodněných dětí a mládeže.

* Usiluje o vytváření otevřeného, přátelského prostředí bez předsudků.
* Působí v Praze, ale většinu současných projektů realizuje na území celé ČR.
* Stála u zrodu zavádění romských asistentů do ZŠ. Asistenty nadále podporuje prostřednictvím akreditovaných kurzů a projektů.
* Provozuje web pro asistenty pedagoga (**www.asistentpedagoga.cz**). Jen za poslední rok zaznamenala tato webová stránka 15 tisíc vstupů.

UČITELÉ BY MOHLI MÍT VĚTŠÍ POCHOPENÍ PRO DĚTI, S NIMIŽ PRACUJEME

FOTO: MICHAL KRYL

Jméno: Helena Horváthová

Studium: SOŠ zdravotnická s maturitou

Zkušenosti: zdravotník, pracovnice v sociálních službách (Romodrom)

Poslední působiště: školní asistent v Nové škole, o. p. s., na ZŠ Zlonice pro děti se sociálním znevýhodněním

Přání do budoucna: Větší pochopení ze strany učitelů pro děti/rodiny, se kterými pracujeme. Nesoudit je.

Jelikož jsem vystudovala střední zdravotnickou školu, mé zkušenosti jsou převážně zdravotnického charakteru – za svou praxi jsem prošla gynekologicko-porodnickým oddělením, internou, chirurgií... Coby studentka jsem pracovala v baru, roznášela letáky, přivydělávala si sběrem ovoce a zeleniny. Dělala jsem prostě, co jsem mohla.

Před nástupem do Nové školy, o. p. s., jsem pracovala v občanském sdružení Romodrom jako pracovnice v sociálních službách.

Momentálně působím jako asistentka pedagoga na Základní škole Zlonice. Mé místo je na prvním stupni, kde pracuji s dětmi se sociálním znevýhodněním, a to jakýmkoliv. Většinou jsou to žáci z nepodnětného prostředí nebo z vyloučených lokalit, převážně jde o děti romské.

Mezi mé největší výzvy patří komunikace s některými rodiči mých žáků, ale opravdu jen s některými. Mezi má přání patří větší pochopení ze strany učitele směrem k dětem a rodičům. Do budoucna si pro sebe a všechny mé kolegy přeji, aby učitelé měli větší pochopení pro děti, potažmo rodiny, se kterými pracujeme, a nesoudili je.

Helena Horváthová
(autorka je v současnosti na stáži v USA)

ZŠ Ukrajinská dává šanci dětem s PAS už jedenáct let. Na fotce jsou prvňáčci Martin a Adam s asistentkou pedagoga Barborou Bukovskou.
FOTO: P. KLIMKOVÁ

ZÁKLADNÍ ŠKOLA UKRAJINSKÁ: DÍTĚ S AUTISMEM U ZÁPISU NEODMÍTNE

Martin s Adamem sedí každý za jedním stolem a malují si. Pod rukama se jim rodí nákres rušné ostravské křižovatky a obrázek magnetofonových součástek. Oba školáci tímto způsobem relaxují v hodině českého jazyka. »Autistické děti potřebují pauzu každých deset minut. I když jsou kluci velice šikovní a chytří, musejí mít svůj režim, na který jsou zvyklí,« říká asistentka pedagoga Barbora Bukovská a doplňuje, že i když jejich hodina nemá přesně 45 minut, učivo zvládají na jedničku. Dělají úkoly o víkendech a také o prázdninách. Učivo kopíruje osnovy klasické školy.

První půlrok ve škole – odříkání z každé strany

»Mě čeština baví. Rád opisuji text a doplňuji křížovky,« svěřuje se osmiletý Adam, který vzápětí bezchybně popíše cestu a jednotlivé zastávky tramvaje číslo čtyři. Paní asistentka se usmívá. Na začátku školního roku by kluky návštěva ve třídě rozhodila, teď jsou klidní a pózují před objektivem. »Mám je druhým rokem. Na začátku to byla řehole. Důležitá je sociální adaptace a komunikace s ostatními, aby se děti v novém prostředí nebály. Tyto děti před nástupem do první třídy nechápou, proč by tady měly být. Prvního půl roku je to o odříkání z každé strany a chce to trpělivost. Pak se to přehoupne,« popisuje Barbora Bukovská.

»Asistenti pedagoga jsou v 6. platové třídě a mzda je vzhledem k náročné práci nedostačující. I proto se u nás často střídají. Sehnat dobrého asistenta je kumšt.«

Sedmák Tomáš sedí v lavici s asistentkou pedagoga. V ZŠ Ukrajinská je chlapec od první třídy. FOTO: PETRA KLIMKOVÁ

1. a 2. třída pro děti s PAS je vedle hlavní budovy v areálu školní družiny.
FOTO: PETRA KLIMKOVÁ

Barbora Bukovská je v Základní škole Ukrajinská v Ostravě-Porubě již devátým rokem. Dopoledne se věnuje druhákům a odpoledne pracuje v družině.
Během výuky je asistentka s chlapci v samostatné třídě. Vedle v místnosti sedí v lavicích šest prvňáčků se stejnou diagnózou. Obě třídy jsou v prostorách školní družiny, mimo hlavní budovu. V místnostech nezvoní, je tam naprostý klid.
»My jsme v podstatě dvojtřídka. Ale protože nelze ve všech předmětech skloubit výuku první a druhé třídy, tak kluci – druháci – jsou odděleni na výuku matematiky a češtiny. Spojujeme se na předmět Člověk a jeho svět, výtvarku, hudebku, pracovky,« vysvětluje speciální pedagožka Zuzana Lažková. Do hlavní budovy chodí pouze na angličtinu.

»Tady jsou děti proto, aby si zvykly na školní režim. Aby se adaptovaly, poznaly, že jsou nějaké povinnosti, že je určitá místnost, kde se musí soustředit a pracovat. Zatím tady nejsou rušivé vlivy, jako je hluk o přestávkách, nemusí se prát s ostatními spolužáky o záchod a podobně,« dodává asistentka pedagoga.

Děti s autismem by měly ve školách dostat šanci

Základní škola má celkem 240 dětí. Kromě klasické výuky se tady od prvního do pátého ročníku samostatně vzdělávají také děti s poruchou autistického spektra (PAS) a přidruženými vadami. Pokud výuku zvládnou, pokračují na druhém stupni v běžné třídě s asistentem pedagoga. Jestliže se ale nedokážou v kolektivu přizpůsobit, musejí odejít do jiného typu školy.
»V současné době máme deset autistů na druhém stupni. V sedmé třídě dokonce dva chlapce, kteří chtějí jít na gymnázium. Situace ale není jednoduchá, protože asistenti pedagoga jsou v 6. platové třídě a výplata je pochopitelně vzhledem k náročné práci nedostačující. Proto se mi ve škole poměrně často střídají a sehnat dobrého asistenta je kumšt. Ale i tak jsem přesvědčený o tom, že integrace má smysl. Dáváme těmto dětem šanci. Do speciálního zařízení mohou jít vždycky,« tvrdí ředitel Petr Neshoda a vzpomíná na příklad sedmáka, který když nastoupil do první třídy, byl neskutečné »torpédo«. »Rodiče mu chtěli dát odklad, ale naštěstí to neudělali. Tomáš je nadprůměrně inteligentní a i když byly problémy, pedagogové i rodiče to zvládli a odvedli výbornou práci.«

Ostatní žáci se učí toleranci

Škola je rodinného typu, všichni se tu znají. Důraz škola klade na málopočetné skupiny ve třídách a také od roku 2009 využívá evropské projekty. »Peníze jsme použili na vzdělávání učitelů, na vybavení tříd speciálními pomůckami, jako jsou například interaktivní tabule nebo tablety. Organizovali jsme sezení s rodiči, kteří mohli na společných setkáních sdílet svoje problémy a také si říct, co se jim povedlo,« říká ředitel. V budoucnu se chce ale vyvarovat chyb, které se dříve opakovaly. »Už bych nechtěl přijímat autistické děti do vyšších ročníků z jiné školy. Tyto děti musíme mít od první třídy a umět s nimi pracovat. Stávalo se nám, že noví školáci byli agresivní, kazili práci ostatním a byly s nimi obrovské problémy,« podotýká Neshoda.
Škola integruje zdravotně handicapované děti od roku 1992. V září 2004 otevřela první speciální třídu pro děti s autismem. Tehdy ještě asistovali civilkáři. V současné době se situace změnila, protože žáků s touto diagnózou a přidruženými vadami v České republice přibývá. O zařízení mají zájem rodiče ze širokého okolí. Jsou ochotni dojíždět denně i několik desítek kilometrů.
Podle speciální pedagožky Zuzany Lažkové integrace prospívá také zdravým spolužákům: »Naučí se pracovat dohromady, protože nejenom autisté mají problémy se sociálními vazbami a mají problémy s komunikací. Ostatní žáci se takto učí větší toleranci a zjišťují, že existují lidé, kteří potřebují pomoc.«

(vys)

ZDRAVÝ, POSTIŽENÝ, KAŽDÝ SÁM… PREZIDENTŮV NÁZOR JE NEBEZPEČNÝ

Názor prezidenta Miloše Zemana, »že by děti, které jsou určitým způsobem handicapované, neměly být umísťovány do tříd s nehandicapovanými žáky, protože je to neštěstí pro oba«, je kontroverzní, zjednodušující, ale i hodně nebezpečný. Byť můžeme hledat i polehčující okolnosti. Prezident se prostě tváří v tvář dětem v (možná) dobrém stacionáři vyjádřil a sdělil své vidění

Děti s postižením jsou většinou šťastné, že mohou chodit do běžných škol. Prezident to vidí jinak...
ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

»Každý můžeme onemocnět. Vyčlení nás pak z práce, z domova důchodců, z politiky? Budeme pro smích? Nebo pro soucit?«

části rozsáhlého společenského problému. Potíž je nejen v tom, že se názoru dopustil prezident, problémy činí i samotný obsah výroku.
Napsala mi před časem jedna maminka: »Ale já přece nechci nic tak nemožného, já prostě jenom chci, aby naše Adélka chodila do školy tady u nás, s ostatními dětmi.« A následovala obvyklá litanie, ne nepodobná té z pohádky O kohoutkovi a slepičce. Dívenka sedmiletá, nohy, ruce ovládala stěží, mluvit šlo jen s obtížemi, ovšem v matematice malý Einstein. Dětská mozková obrna, tak se jmenovala její diagnóza. Tehdy ji v základní škole nechtěli, protože »neměli podmínky«. Rodiče nakonec vozili Adélku do jiné školy v jiné vesnici. Dnes už chodí na základku do města a – pokud vím – je mezi vrstevníky vcelku spokojená. Určitě existuje sto a jeden důvod, proč si někdo (i prezident republiky) může myslet, že pro děti obyvatel České republiky je lepší chodit do školy »jen se stejnými«. Zdraví se zdravými. Postižení s postiženými. Například se

Pět procent vyvolených a zátěž na životní pouť

Existuje však tisíc a jeden důvod, proč je pro mládež i dospělé této země lepší, pokud nežijí v uzavřených ghettech »stejnorodých«, ale jsou od dětství otevřeni různosti a rozmanitosti světa. Mezi druhy odlišností, na něž si je třeba zvykat od dětství, jsou odlišnosti vyvolané nedostatkem zdraví. Vskutku to tak pánbůh nebo matka příroda zařídili, že asi pět procent z nás dostane do batohu své životní pouti přibalenou nějakou tu zátěž. Další si ji pořídí během cesty. Jednou Leberovu slepotu, podruhé cystickou fibrózu a potřetí neuronální ceroidlipofuscionózu. Je lhostejné, jak moc složitý je název diagnózy, podstatné je, co svému nositeli přináší. Vedle někdy stává, že dítě s některými druhy postižení má obtížnou možnost prožití úspěchu a (sebe)přijetí vrstevnickou skupinou dětí bez handicapu. Docela často se stává, že běžná škola navzdory všem proklamacím jinakost prostě »neumí«.

Jan Michalík
je docentem Ústavu speciálněpedagogických studií Univerzity Palackého a hlavním řešitelem projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR.

omezení a znevýhodnění i »dar« jinakosti. Spousta z nás by se bez něj ráda obešla.
Ale ouha – oni dva geniální tvůrci (pánbůh či matka příroda) to zamýšlejí jinak. Školu opustíme a života běh nás posunuje dál. Jednoho potká smrtelná amyotrofní skleróza, stovky zakusí slasti choroby Bechtěrevovy, desetitisíce budou mít co do činění s nemocí pana Alzheimera. Nesmíme zapomenout na dobrý půlmilion dolních končetin, jež postihne »jen« neuropatie kvůli zvýšené hladině cukru v krvi.

»Sním o zemi, kde se na veřejnosti nemusí otrocky skloňovat propagandistická hesla inkluze a multikulturality...«

Co s námi všemi podobně navštívenými? Vyčlení nás ze školy, z práce, z domova důchodců, z politiky? Budeme ostatním pro smích? Nebo pro soucit?
Nakonec také jeden názor. Sním o zemi, kde se ve školách a domovech pro přestárlé i na veřejnosti nemusí otrocky skloňovat propagandistická hesla inkluze a multikulturality, ale lidé v takové zemi vděčně přijímají jinakost a žijí s vědomím odlišností. Vlastní i těch druhých. Vím, že je nás víc, kteří máme rádi skandinávskou přímočarost a velkorysou toleranci, která už tolikrát byla vystavena zkouškám. Mnozí z nás by si přáli, aby jejich děti mohly v takové zemi studovat. Měli by však vědět, že skandinávský model vzdělávání je vůči lidem s postižením jeden z nejotevřenějších na světě. Není chybou chybu udělat, je špatné v ní setrvávat. Přeji všem, kteří sní o ghettech »stejnorodých«, aby v nich nakonec nemuseli přebývat. ●

Jan Michalík

(zkrácená verze článku, který 16. ledna otiskla MF DNES)

CO ŘEKL MILOŠ ZEMAN O INKLUZI

Nejsem zastáncem názoru, že by děti, které jsou určitým způsobem handicapovány, měly být umísťovány do tříd s nehandicapovanými žáky, protože je to neštěstí pro oba. Opakuji neštěstí pro oba, že? Mohl bych to samozřejmě rozvádět, mohl bych mluvit o šikaně, mohl bych mluvit o tom, že rychlost kolony je určena rychlostí nejpomalejšího vozidla, takže učitelé se nemohou věnovat těm, řekněme, talentovanějším dětem. Ale sám se domnívám, a to není žádný rasismus, to není preference nějaké etnické skupiny, že děti jsou daleko šťastnější, když jsou v rovnocenné komunitě, než tehdy, když jsou zasazeny do komunity.

Dětská krutost je jedna z nejstrašnějších, dětská krutost zvaná šikana je možná ještě horší než krutost dospělých. Když jsou tyto děti takzvaně integrovány, když dochází k takzvané inkluzi, tak jsou oběťmi pohrdání, šikany a tak dále. Hrozně miluju multikulturalismus, já si myslím, že si to vymysleli bláznivý intelektuálové z pražské kavárny, kteří nikdy nebyli ve škole, a když, tak do ní nakoukli na půl hodiny a ještě se jim předváděla Potěmkinova vesnice.

Jsem proti inkluzi a vím, že multikulturalisté mě napadnou, že jsem rasista. Vůbec ne. Z hlediska duševní pohody těch dětí je daleko lepší, když budou existovat... ono se tomu říká praktická třída, protože to je méně dehonestující než předchozí známý název. Takže chcete-li znát můj názor, vůbec se mi to nelíbí a jsem proti tomu.
(přesný přepis prezidentovy odpovědi, tak jak ji v Pardubicích zaznamenal Český rozhlas)

»NEJDŮLEŽITĚJŠÍ JE ZMĚNIT POSTUP ZŘIZOVÁNÍ MÍSTA ASISTENTA PEDAGOGA«

Do třetího čtení v Poslanecké sněmovně míří novela školského zákona. Jestli projde, školství zřejmě čeká mnoho změn. Zvlášť u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Co byste chtěli, aby řešila ve vztahu k asistentům pedagoga?

Alena Pilnajová, asistentka pedagoga na ZŠ Chabařovice:
Novela školského zákona by v oblasti asistenta pedagoga měla řešit především rozsah pracovní náplně, práv a povinností AP s odkazem na prováděcí předpisy a metodiky k jednotlivým druhům zdravotního znevýhodnění žáků. Měla by řešit kvalifikaci a průběžné vzdělávání AP, dávat možnosti profesního růstu. Současně by měla jednoznačně stanovit podmínky zřízení a financování této pracovní pozice a systém odměňování v závislosti na výkonech, kompetencích a odpovědnosti každého jednotlivého AP.

Libuše Balášová, ředitelka ZŠ Hlubočky:
Řešit je třeba: práva a povinnosti, vzdělání nutné k výkonu funkce AP, ochranu proti agresi některých svěřenců, právní ochranu, možnost nižšího úvazku, přidělení druhého AP do jedné třídy ke dvěma různě postiženým žákům.

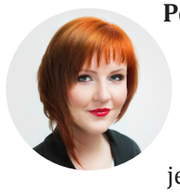

Petra Marečková, AP na ZŠ a MŠ Nemilany:
Nejdůležitější je změnit postup zřizování místa AP. Dnes jde o velmi spletitou cestu přes ředitele školy, SPC a kraj. To mnohdy trvá až několik měsíců. Tato doba ovšem může být pro žáka klíčovou, pokud již danou školu navštěvuje.

Zuzana Kulhavá, asistentka pedagoga na ZŠ Mladá Boleslav:
Novela by měla řešit postavení AP a jejich zařazení do systému vzdělávání daleko koncepčněji, než je tomu dosud. Je potřeba systémově řešit financování nákladů spojených s pozicí AP ve škole – tak aby finanční zajištění bylo stabilní a aby integrované děti mohly využívat asistenty pedagoga ve větším rozsahu, než je při současné výši dotací možné. Přála bych si celoživotní vzdělávání a kvalitní přípravu asistentů pedagoga a také vytvoření zákonného podkladu pro zřízení pozice nazvané například koordinátor nebo metodik asistentů pedagoga. ●

(vys)

ASISTENTKA PEDAGOGA JAKO CENNÁ ZKUŠENOST PRO BUDOUCÍ UČITELKU

»Ještě před nástupem jsem měla možnost chodit na náslechy do hodin. Věděla jsem, do čeho jdu.«

Fakultní základní škola Hálkova v Olomouci je mezi rodiči pojem – angličtinu vyučuje od prvního ročníku, od třetího pak mají děti rozšířenou výuku jazyků. Speciální péči nabízí také žákům, kteří mají mimořádné nadání – v každém ročníku je pro ně třída s rozšířenou výukou skupiny předmětů. I přesto škola věnuje pozornost také žákům selhávajícím, kteří jsou součástí tříd napříč celou školou. Pracuje s nimi dvanáct asistentů pedagoga. Jednou z nich je i Michaela Novotná, studentka 2. ročníku navazujícího magisterského studia, oboru speciální pedagogika na olomoucké pedagogické fakultě. Ve III. C pomáhá žákovi s hyperkinetickou poruchou.

»Má práce spočívá v individuální práci s žáky. Každé dítě má individuální potřeby a já jsem tu pro ně.«

Pokud je asistent pedagoga ve třídě s rozšířenou výukou skupiny předmětů, v čem spočívá jeho práce?
Hlavně v individuální práci s žáky, jejich podpoře, motivaci a zapojení do skupinových činností. Součástí je i spolupráce s paní učitelkou, jsem jí při ruce při přípravě materiálů, organizaci třídy, záleží na naší domluvě. Každé dítě má individuální potřeby a já jsem tu pro ně.

Je to vaše první zkušenost s prací asistenta pedagoga?
Je to moje první a velká zkušenost. Jako asistent pedagoga pracuji od září a už vidím ty pokroky, v čem se děti zlepšují a s čím jim mohu pomoci. Postupně jsme se zkoordinovali. Děti mě neberou jen jako asistentku, která zjednává klid, ale také jako další učitelku, jako autoritu. Musím říct, že mám v paní učitelce velkou oporu. Nastoupila jsem absolutně bez zkušeností s touto profesí, ale sehrály jsme se a třída nám dobře funguje.

Měla jste pocit, že jste pro tuto práci dobře vybavená znalostmi?
Byla jsem hozena přímo do vody a bylo na mně, jak se s tím poperu. Ale od paní učitelky i od školy jsem dostala hodně materiálů, které jsem si mohla nastudovat. Ještě před nástupem jsem taky měla možnost chodit na náslechy do hodin, takže jsem věděla, do čeho jdu. Informace, jak se žáky pracovat, jsem si ale vyhledávala sama nebo jsem je dostala od starších kolegů.

Michaela Novotná by chtěla učit češtinu a angličtinu na druhém stupni. Práci asistentky pedagoga bere jako dobrou praxi.
FOTO: JIŘÍ KROUPA

Má chlapec, u kterého jste jako asistentka, metodickou podporu nějakého specializovaného zařízení?
Na škole pracuje paní psycholožka, takže s tou jsem v kontaktu. Chodí i do hodin, pozoruje, jestli všechno zvládáme. Pomáhají také starší kolegové, kteří mají zkušenosti s tímto typem žáků, a výborná je spolupráce s rodiči. S těmi komunikuji každý den, protože také působím jako vychovatelka v družině. Můžu tak s nimi konzultovat, co se dělo, co bylo fajn a co se nepodařilo.

Jak dlouho byste chtěla tuhle práci dělat?
Zatím mě to moc baví. Doufám, že budu moct zůstat ještě příští rok, než dokončím školu. Než začnu sama působit jako učitelka, je to výborná zkušenost.

Máte jako asistenti pedagoga možnost sdílet zkušenosti? Monitoruje někdo, co potřebujete?
Máme svůj kabinet – tam se scházíme a probíráme, co a jak. Podporou je nám vedení školy, především paní zástupkyně. Vždycky se ptá, jak se nám pracuje, jestli něco nepotřebujeme.

Hana Kroupová

FOTO: MIROSLAV SMAZA

ZVUK ETNICKÝCH NÁSTROJŮ MÁ BLAHODÁRNÝ VLIV NA DĚTI S TĚŽKÝM POSTIŽENÍM

Celým mým životem se prolíná hudba. Od dětství jsem působila v dechových orchestrech a pěveckých sborech, ve školství jsem později pracovala jako vychovatelka v domě dětí a mládeže. Vystudovala jsem třísemestrální kurz muzikoterapie na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v programu celoživotního vzdělávání. Jsem ovlivněna dvěma směry – celostní muzikoterapií (podle PaedDr. Lubomíra Holzera) a anthroposofickou muzikoterapií (podle Josefa Krčka).

Od roku 2008 jsem spolupracovala se Základní školou a mateřskou školou Motýlek v Kopřivnici. Jedná se o speciální školu, jež poskytuje předškolní i základní vzdělávání dětem s těžkým zdravotním postižením, které potřebují vysokou míru podpůrných opatření speciálněpedagogické péče. Škola integruje terapie (nejen s využitím uměleckých prostředků) do speciálního vzdělávání. Jednou týdně jsem ve škole vedla muzikoterapeutické hodiny s žáky s mentálním postižením, se souběžným postižením více vad a s autismem. U některých dětí se díky muzikoterapii začaly postupně dostavovat neuvěřitelné pokroky. Vzpomínám si na moje první setkání s několika dětmi s autismem. Každé z nich bylo jinak naladěné, některé dítě si do třídy přineslo svůj oblíbený předmět, jenž stereotypně roztáčelo, jiné opakovalo jednu a tutéž větu. Další sbíralo z koberce neviditelné smetí. Vzala jsem tehdy do ruky tibetskou mísu a paličkou jemně několikrát ťukla na její hranu a mísu nechala rozehrát. Děti přenesly pozornost na zvuk, který se z mísy linul. Zajímavostí u těchto dětí je zkušenost s didgeridoo (dechový nástroj původních obyvatel Austrálie). Když na muzikoterapeutických seminářích učím dospělé foukat do didgeridoo, málokomu se to na první pokus podaří. V praxi se ukázalo, že některé děti s autismem po jednoduchém návodu dokážou zahrát tón na didgeridoo zcela intuitivně na první pokus. U hraní dokážou dlouho vydržet. Vypozorovala jsem, že zvuk etnických hudebních nástrojů s přirozeným laděním má blahodárný vliv na všestranný rozvoj osobnosti dětí s těžkým zdravotním postižením.

Ve třídě nejsem jen pro jednoho žáka

Od září 2014 pracuji jako asistentka pedagoga na Základní škole a mateřské škole Tichá a právě dokončuji kurz asistenta pedagoga. Působím v 5. třídě, kde je více žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), i když funkce asistenta pedagoga byla zřízena kvůli chlapci s vývojovou poruchou chování. Školu navštěvuje 79 žáků a z toho je 11 žáků integrovaných se zdravotním postižením (jeden žák má i sociální znevýhodnění), jeden chlapec se zdravotním znevýhodněním a jeden mimořádně nadaný. Složení žáků odráží i název školního vzdělávacího programu: Učíme se navzájem. Základní škola má dva asistenty pedagoga (ve 2. a v 5. třídě).

»Po mém nástupu do třídy mě žák se SVP ihned nepřijal. Možná měl pocit, že jsem ve třídě proto, abych ho hlídala.«

Svou práci asistentky pedagoga jsem začala pozorováním, jak třída funguje. Rychle jsem pochopila, že jsem součástí celé třídy a nejsem tam pouze pro jednoho žáka, u kterého bych seděla a pomáhala mu s učením. Jsou to především sociální vztahy.

FOTO: MIROSLAV SMAZA

FOTO: LENKA BUREŠOVÁ

Ty ve spolupráci s vyučujícím zlepšujeme. Příkladem jsou situace, kdy žák se SVP nepřiměřeně emočně zareaguje, své chování si ihned uvědomí a sám se omluví. Ale spolužáci někdy reagují nemilosrdně a řeknou: »Já tvoji omluvu nepřijímám.« Důležitá je prevence, vysvětlování a »obrušování« konfliktu. Uvědomuji si, že práce asistenta nespočívá jen v tom, aby pomáhal vyučujícím s přípravou pomůcek na vyučování podle jejich zadání. Po mém nástupu do třídy mě žák se SVP ihned nepřijal. Možná měl pocit, že jsem ve třídě proto, abych ho hlídala. Reagoval často opozicí. Až po měsíci se na mě usmál a nedávno se mě zeptal, jestli chci ochutnat jeho kustovnici, kterou jedl. Řekla jsem mu, že si dám, a tak vytáhl z aktovky jednu červenou bobulku, kterou mi dal do ruky. Vnímala jsem to jako gesto projevu přízně. V tu chvíli jsem si uvědomila, jak je práce asistentů pedagoga důležitá a jaký má význam v procesu inkluzivního vzdělávání. Při své práci oceňuji možnost sdílet zkušenosti s dalšími asistenty pedagoga, se kterými se potkávám v rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Jedná se především o metodické vedení, sdílení zkušeností s dalšími asistenty, on-line diskuse a přístup k zajímavým metodikám. Zjistila jsem, že asistenti pedagoga se obecně potýkají s podobnými problémy – například zkrácený úvazek či smlouva na dobu určitou.

»Hra na nástroje s jemným zvukem, jako jsou tibetské mísy, zvonkohry, lyra, může zklidnit hyperaktivní, neklidné a nepozorné žáky.«

V budoucnu bych chtěla rozšířit svou činnost asistenta pedagoga. Ráda bych některé muzikoterapeutické metody nabídla i před výukou či o přestávkách. Například hra na nástroje s jemným zvukem (jako jsou tibetské mísy, zvonkohry, lyra) může zklidnit hyperaktivní, neklidné a nepozorné žáky. Bubnování by mohlo být doplňkovou aktivitou v odpolední družině.
Jsem přesvědčena, že alternativní a nové metody patří do českého školství. Tak jako muzikoterapie a další terapie mohou ve speciální škole usnadnit vzdělávání žáků s těžkým zdravotním postižením, tak v běžné škole prožitkové a sebepoznávací metody mohou pomoci motivovat žáky a formovat je do dalšího života. ●

Naděžda Smazová
autorka je asistentkou pedagoga na ZŠ a MŠ Tichá

PRACUJETE JAKO ASISTENT PEDAGOGA? VYUŽIJTE E-LEARNING

ILUSTRAČNÍ FOTO: JIŘÍ KROUPA

Výhody domácího studia formou e-learningu a prezenčních setkání v rozsahu 3x 8 hodin nabízí kurz Asistent pedagoga pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, který v rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR (SPIV) od března pořádá společnost Člověk v tísni. Tentokrát už 3. běh blended learningového 50hodinového modulu je zaměřen na práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí a je určen asistentům pedagoga všech typů škol (MŠ, ZŠ a SŠ). »Studium v rozsahu celkem 50 hodin sice není kvalifikační, ale svým obsahem je ojedinělé. Obsah kurzu byl připravován ve spolupráci s odborníky na jednotlivá témata i samotnými asistenty z praxe,« uvedla manažerka vzdělávání v projektu SPIV Olga Daşkın.
Účastníci prvního modulu podle ní oceňovali vzájemné sdílení zkušeností, živé diskuse z prezenčních setkání, použitelné a inspirující texty, doprovodné materiály a odkazy z e-learningu, ke kterým se chtějí vracet a použít. »Osvědčilo se i namíchané složení skupiny, kdy mezi účastníky nejsou jen samotní asistenti pedagoga, ale i učitelé a jeden ředitel – mají tak možnost vnímat situace ve škole z různých úhlů pohledu,« doplnila Daşkın. Na základě postřehů z pilotního běhu organizátoři vylepšili e-learningovou část, aby byla pro účastníky uživatelsky přívětivější, a přidali pár nových materiálů.
Pro úspěch prvního běhu se již naplnil i 2. běh, organizátoři proto nakonec pořádají i 3. běh s prezenčními setkáními 24. 3., 21. 4. a 26. 5. 2015. Zájemci se již mohou hlásit – více informací o obsahu, lektorech a přihlášku najdete zde. Kurz v hodnotě 3 400 Kč je díky projektu pro účastníky zdarma. ● *pk)*

ASISTENT PEDAGOGA A DĚTI Z PROSTŘEDÍ OVLIVNĚNÉHO ROMŠTINOU

Kdy a kde: 20. března 2015 v Praze
Přijďte se:
– dozvědět, jaká je jazyková výbava žáků hovořících romsky nebo romským etnolektem češtiny
– poznat, jakým způsobem jazykové kompetence těchto žáků ovlivňují jejich školní připravenost a jaký mají dopad na jejich školní úspěšnost
– poznat nástroje, jak etnolektní prvky v jazyce těchto žáků snížit a jako asistent pedagoga chyby těchto žáků kompenzovat
Přihlášky a více informací o kurzu najdete zde.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ